

Faktorálás

II. rész

Hitelképességi vizsgálatok

Mivel a kereskedelmi bank a követelés megvásárlásával kockázatot vállal át, ezért megvizsgálja az adós fizetőképességét.

A vizsgálat során a bank képet kap az adós likviditási, vagyoni helyzetéről, esetleges adósságáról és ennek ismeretében dönt arról, hogy az ügyletet vállalja-e. A vizsgálat során különböző mutatók segítségével minősítik az adóst. Az alkalmazott mutatók köre bankonként eltérő, azonban abban megegyeznek, hogy a forgóeszköz-finanszírozás előkészítése során is vizsgált mutatókat minden esetben használják.

• Likviditási mutató

Segítségével a vállalat fizetőképessége, a gazdálkodók rövid távú likviditása vizsgálható. A likviditás olyan fizetőképességet jelent, mely biztosítja a rövid távon jelentkező kötelezettségek, pl. bérfizetés, a szállító számlájának kifizetése, bankhitel törlesztése stb. időben történő teljesítését. A gazdálkodás során keletkező eszközök és az ezeket finanszírozó források arányát mutatja.

Esetünkben ez különösen fontos mutató, mivel a faktoring futamideje rövid távú.

Számítását a mérlegadatokat felhasználásával végezzük el:

$$\text{Likviditási mutató} = \frac{\text{forgóeszközök}}{\text{rövidlejáratú kötelezettségek}} = \frac{\text{B/20.+27.+33.+37. sor}}{\text{F.II./60.}}$$

A cikk a BVK egy tanulmánykötetének része. A részletes anyag teljes terjedelmében megvásárolható a Budapesti Vállalkozásfejlesztési Központban, 1072 Budapest, Rákóczi út 18. tel.: 269-6869, fax.: 268-1800.

Az egyes mérlegsorok jelentése az éves beszámoló „Mérleg” sémából:

B/ 20. - Készletek (21-26 sorok)

B/ 27. - Követelések (28-32 sorok)

B/ 33. - Értékpapírok (34-36 sorok)

B/ 37. - Pénzeszközök (38-39 sorok)

F.II./ 60. - Rövidlejáratú kötelezettségek (61-66 sorok)

• Adósságszolgálati fedezeti mutató

Az éven túli kölcsönök, hitelek fedezetét fejezi ki. Azt mutatja, hogy az évnél hosszabb lejáratú hitelek adott évben esedékes törlesztőrészletei és kamatai a képződő jövedelmek mekkora hányadát fedezik. Számításánál a tiszta eredményből kell kiindulni, és mivel az adott évre vonatkozik, az esedékes törlesztési kötelezettséget külön kell

a partnerrel egyeztetni.

Számítása a következő módon történik:

$$\text{Adósságszolgálati fedezeti mutató} = \frac{\text{adózás utáni eredmény} + \text{tárgyévi értékcsökkenés}}{\text{kötelezettségek törlesztő részlete} + \text{kamatteher}} = \frac{\text{F.+VI.}}{\text{F.I.+ kamat}}$$

Az egyes sorok jelentése az éves beszámoló „Eredménykimutatás”-ból:

F. - Adózott eredmény

VI. - Értékcsökkenési leírás

F.I. - Hosszúlejáratú kötelezettségek (54-59. sorok a mérlegből)

A kamat a mérlegből nem állapítható meg, csak a kiegészítő mellékletből.

A mutató számításának rövidlejáratú hitel nyújtása, illetve faktorálás esetén is van értelme, ugyanis megmutatja, hogy mennyi a vállalatnak a hosszúlejáratú tartozás utáni, fizetési kötelezettségekkel nem terhelt jövedelme az adott évben.

• **Adósságállomány a saját tőke arányában**

A mutató a vállalat, illetve a gazdálkodó tőkeérdekeltségére jellemző.

Számítása során a mérlegadatokat használjuk:

$$\text{Adósságállomány a saját tőke arányában} = \frac{\text{hosszúlejáratú kötelezettségek}}{\text{saját tőke}} = \frac{\text{F.I.}}{\text{D.}}$$

Az egyes sorok jelentése az éves beszámoló „Mérleg” sémájából:

F.I. – Hosszúlejáratú kötelezettségek (54–59. sorok)

D. – Saját tőke

A mutató segítségével megtudjuk, hogy a gazdálkodó saját tőkéjének mekkora hányada van hosszúlejáratú adóssággal terhelve. Esetünkben az adós nemfizetése miatti peresítési eljárásnál nagy lehet a jelentősége.

Természetesen az adós megítéléséhez a mutatók értékein kívül egyéb tényezőket is figyelembe kell venni, például az adós gazdálkodásának színvonalát, kapacitásának megrendelésekkel való lekötöttségét, fizetési morálját, a vezetés színvonalát, és mindezek együttes figyelembevételével alakítja ki a bank az adós minősítését.

A banki munka során jelentős a szubjektív tényező szerepe is, fontos egy-egy ügylet megkötése során az – a lehetséges jogi háttérrel történő biztosításon túlmenően –, hogy a bank mennyire bízik ügyfelében.

A döntés-előkészítés során tehát a bank igyekszik kiszűrni a hitelképtelen adósokat. A döntés-előkészítés során választ kell kapni a kockázat valószínűsíthető mértékére, ez alapján lehet kiválasztani az adott esethez a bank szempontjából legmegfelelőbb ügyletfajtát. Amennyiben a bank úgy dönt, hogy megköti a szerződést az ügyletre, mert az adós minősítése megfelelő, bekéri az engedményezőtől követelésének igazolásául a kötelezett részére történt szállítás visszaigazolt szállítóleveleit, számláit, amelyeket a bank szintén megvizsgál.

Ténylegesen csak ezután köti meg a bank a faktoring szerződést, mert csak ezeknek az ismereteknek a birtokában lehet eldönteni, hogy ennél az ügyletnél mekkora a várható kockázat, és hogy ennek a vállalt kockázatnak mi legyen az ára.

A gyakorlatban az adós minősítéséhez a bank bekéri az adós korábbi mérlegeit és ez alapján elkészíti a cég pénzügyi mutatóit.

A fent részletezett mutatók mellé megvizsgálunk egyéb tényezőket is:

- Az adós az ágazati jövedelmezőséget elérően gazdálkodik.
- Vagyoni helyzete stabil, mérleg szerinti nyeresége növekvő.
- Számlavezető bankja nyilatkozott arra vonatkozóan, hogy az utóbbi hónapokban sorban nem állt, fi-

zetési kötelezettségeit rendszeresen, határidőre teljesíti.

- Az adott évre kapacitása megrendelésekkel lekötött, piaci kapcsolatai kiegyensúlyozottak.
- A bankkal már állt hitelkapcsolatban, törlesztési kötelezettségét időben teljesítette.
- Fizetőképessége és fizetőkészsége megfelelő.

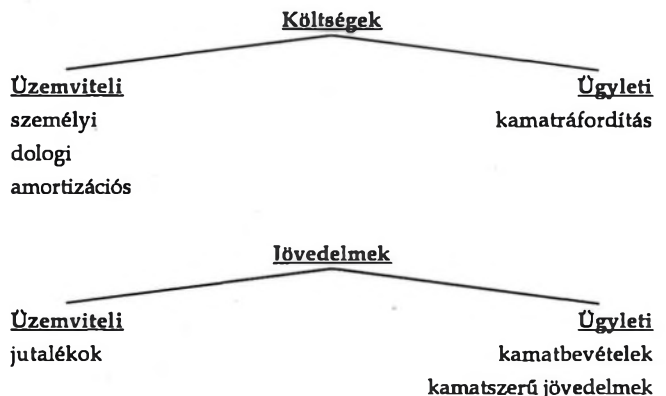
A faktoring jövedelmezősége

A költségnek és a jövedelemnek ügyletekre, illetve szolgáltatások egységére történő elszámolása – hasonlóan az ipari költségelszámoláshoz – a bankkalkulációban is szerepel.

Az elszámolás abszolút számban és viszonyított számban is kifejezhető. A bankkalkulációnál jellemző, hogy az eredménytényezőket marzsban fejezik ki. Ez azt jelenti, hogy a költség és a jövedelemtényezőket az ügyleti volumen %-ában adják meg. Az ügyleti volumen tárgyidőszaki méréséhez a mérlegfőösszeg használatos.

A költségeknek és a jövedelmeknek az ügyleti volumenhez történő viszonyítása a következő részkalkulációkból áll:

- költség helyi elszámolás,
- részletes kamatrés elszámolás, az ügyleti költségeket és jövedelmeket felosztja ügyletfajtákra és egyedi ügyletekre,
- db/ teljesítmény elszámolás, mely az üzemviteli terület teljesítményeiből adódó eredményrész felosztását jelenti (ez a költség helyi elszámolás segítségével történik).

A bank jövedelmezősége tehát az egységnyi árbevételre jutó nyereség – mint az ipari elszámolásban is –, de a bankban az árbevétel kamatbevételt jelent, a nyereséget pedig kamatmarzsban lehet legegyszerűbben kifejezni.

A bank jövedelmezőségét alapvetően meghatározza az egyes üzletágak egymáshoz viszonyított aránya.

Miért szállítanak a vállalatok hitelbe, bizonytalan hazai adósoknak, megkockáztatva, hogy nem, vagy csak késedelemmel juthatnak követelésükhöz? Először is azért, mert termelési szerkezetük, technikai színvonaluk miatt nem válogathatnak a vevők között.

A faktoring üzletág esetében az üzletághoz kapcsolható költség gyakorlatilag a felhasznált forrás kamatkiadása. A banküzemi költséget faktorálásnál a bank általában külön díj formájában szedi be, ami a követelés értékének kb. 1-2%-a. A faktorálás jövedelmezőségének vizsgálatához meg kell különböztetni az

- esedékesség előtti követelések és a
- lejárt követelések megvásárlásának eseteit.

Az esedékesség előtti követelést két módon lehet megvásárolni:

• *tételesen*

Amikor tételes a követelés megvásárlása, akkor egy konkrét vevő és egy konkrét számla vizsgálata után a bank gyakorlatilag „leszámítolja” a vevőt. Ennél az akciónál jövedelmezőség szempontjából fontos, hogy az ügylet során felhasznált forrás költségét a bank számára kívánatos marzsszal a bevétel adja meg. Ekkor a díj százalékos mértéke a futamidő hosszától függ.

A fizetési késedelem miatti bevétel a jövedelmezőséget javítja, mivel ez a bank ráfordítás nélküli többletjövödelme.

• *keretszerződéssel*

Más a helyzet a jövedelmezőséggel, ha keretszerződést köt a bank az ügyfél adott időszak alatti egy, vagy több vevőjével szembeni folyamatosan keletkező, meghatározott összeghatáron belüli követeléseinek megvásárlására. A bank szabja meg a keretösszeget, melyen belül a kintlevőségeket megvásárolja. Az ilyen ügyleteknél is előre számolni kell az elérni kívánt kamatmarzs mértékével.

A tényleges elszámolás csak az időszak végén lehetséges.

A késedelmi kamat ebben az esetben is a bank jövedelmezőségét javítja.

A faktoring üzletág összehasonlítása a forgóeszköz hitellezással és a váltóleszámmal

A faktoring üzletág gyakorlatilag új hitelnyújtási forma, amelynek hazai bevezetését a gazdasági környezet jelenlegi helyzete indokolja. A hazai vállalatok olyan megrendelőiknek, partnereiknek is folyamatosan szállítanak, amelyekről tudják, hogy azok nem,

vagy csak jelentős késéssel tudnak fizetni. Ez azután tömeges sorban álláshoz, likviditási gondokhoz vezet.

Kérdés, miért szállítanak ezek a vállalatok hitelbe, bizonytalan hazai adósoknak, megkockáztatva, hogy nem, vagy csak késedelemmel juthatnak követelésükhöz.

Először is azért, mert termelési szerkezetük, technikai színvonaluk miatt nem válogathatnak a vevők között. Az a néhány vállalat pedig, amelyek

igényt tart termékeikre, általában megbízhatatlanul fizet. Amennyiben ezeknek nem szállít, akkor az árut nem tudja értékesíteni, kénytelen termelését csökkenteni, kapacitását kihasználatlanul hagyni, és ezzel kerül igazán kritikus helyzetbe.

A gazdálkodók körében a kintlevőségek növekedése komoly likviditási problémát okoz, eszközeik nagy részét leköti a kifizetetlen vevőállomány, a késedelmesen fizető adós miatt maguk is sorban állásra kényszerülnek, késedelmi kamatot kell fizetniük.

Jelen esetben egy gazdálkodó három lehetőség közül választhat:

- hitelt kér egy banktól, hogy áthidalja azt az időszakot, amíg a követelése befolyik,
- az adóstól váltót kér, a váltót egy banknál leszámítoltatja, így módon refinanszírozza a rövidlejáratú követelését,
- szerződést köt egy faktor-bankkal és már a követelések keletkezése előtt megállapodik azok megelőlegezésére, de lehetséges a lejárt követelések faktorálása is.

Amennyiben az első lehetőséget választja, vagyis hitelt kér, a bank az ő likviditási helyzetét vizsgálja és negatívumként kezeli azt a tényt, hogy sorban áll a követeléseivel. A jelenlegi hitelkamatok szintje miatt a felvett kölcsön kamata jelentős kiadást jelent számára. Ugyanakkor nincs arra vonatkozóan semmi garanciája, hogy az a követelése, amely miatt hitel felvételére kényszerült, megtérül a hitel visszatérítésének határidejére.

A lehetőségek közül a második, hogy váltó leszámítolás során a már létrejött követelést utólagosan megveszi, mégpedig értékpapír átadás formájában. A váltóba foglalt követelést a váltó, mint értékpapír testesíti meg. Ebben az esetben kérdéses, hogy az adós vállalkozik-e váltó kiállítására, valamint az is, hogy a leszámítoló bank hogyan ítéli meg az adóst. Az üzleti bankok ma már gyakran csak banki garanciával ellá-

tott váltót diszkontálnak. A követelést tehát váltóval is ki lehet egyenlíteni. A váltóval a gazdálkodó, vagy egy fizetési kötelezettségét tudja teljesíteni, vagy azonnal pénzhez jut, ha egy bankkal diszkontáltatja. További gondot okozhat, ha az adós a váltó lejáratakor sem tud fizetni, mert ekkor bármelyik résztvevő köteles a banknak fizetni.

Ennek ellenére, a követelés váltóval történő behajtásának előnye is van a faktoráláshoz képest, ugyanis a váltóban foglalt kötelezettségek kötelezettje semmi olyan kifogást nem hozhat fel a váltó birtokosával szemben, amely magából a váltóból egyértelműen nem tűnik ki. A váltóba történő foglalással a követelés már függetlenedik az alapviszonytól, tehát a kötelezett nem hivatkozhat például arra, hogy a neki szállított áru hibás, ezért ő nem fizet.

Faktorálás esetén az engedményes helyzete bizonytalanabb, mert a kötelezett az új jogosulttal szemben is bármilyen kifogást felhozhat, akármilyen ellenkövetelését beszámíthatja, amely az engedményezővel szemben, esetleg teljesen más jogosultságból eredően, megilleti.

A gond abból adódik, hogy a váltó szabályait széles körben elfogadott, szigorú nemzetközi egyezmények (Genfi Váltójogi Egyezmény) rögzítik, ugyanakkor a faktoring fogalmi meghatározása ma még országokként változik.

Amennyiben a gazdálkodó úgy dönt, hogy a harmadik megoldást – a faktorálást – választja, követelését egy bankra engedményezi. A megállapodás – klasszikus formájában – a követelések keletkezése előtt keretszerződés formájában hosszabb távra születik. Ekkor az adós nemfizetésének kockázatát a bank átvállalja. A gazdálkodó azonnal pénzhez jut, igaz, drágább ez a finanszírozási mód a többinél, a követelés költségekkel csökkentett részét fizeti ki a bank.

A lejárt követeléseket meg is lehet vásárolni, ekkor a bank csak hitelképes vevővel szembeni követelést vásárol meg.

Összefoglalva tehát: a gazdálkodó maga dönti el, hogy követeléseit milyen formában finanszírozza. A faktoring annyiban előnyös a gazdálkodó számára, hogy az esedékesség előtt tud a pénzhez jutni.

Pénzügyi probléma esetén, vagy egy restriktív hitelpolitika miatt, előfordulhat, hogy a gazdálkodó nem tud hitelhez jutni. Ebben az esetben számára egy lehetőség a faktorálás. A faktoring ügylet előnye még,

hogy a beszédési, a nyilvántartási, az esedékes peresítési feladatokat is átvállalja a bank.

Faktorálás Magyarországon

Magyarországon a faktorálás megjelenése 1976-ra datálódik, amikor a Magyar Nemzeti Bank elkezdett ilyen jellegű ügyletekkel foglalkozni. Szinte természetesnek mondható, hogy a külkereskedelmi áruügyletek kapcsán tette ezt, hiszen faktorház, a faktor-*ing* igazán külföldön létezett. 1985-ben e feladatot átadta a Magyar Külkereskedelmi Banknak. A Magyar Külkereskedelmi Bank Rt. nem mint faktorház, nem mint követelést megvásárló bank, hanem mint közvetítő ügynök, tanácsadó szerepel. Tevékenysége abban rejlik, hogy keretszerződéseket köt külföldi faktorcégekkel és e szerződés feltételei alapján léphetnek azután kapcsolatba a magyar szállítók a faktortársaságokkal. A bank tehát, mint egy koordinátor működik. 1986-ot követően voltak próbálkozások olyan irányban, hogy a belföldi faktoring is megjelenjék hazánkban. Ennek a lehetősége azonban csak a bankrendszer korszerűsítését követően teremtődött meg. Ekkor számos pénzügyi és pénzügyi társaság jött létre, melyek közül többen felvették tevékenységi körükbe a faktorálást.

A tanácsadó-füzet készítése során végzett kutatómunka eredményeképpen az a vélemény alakult ki bennünk, hogy a faktoring egy olyan kiváló, a pénzügyi társaság által nyújtott szolgáltatás, mely további fejlődésre számíthat Magyarországon is.

Feltételezhető ez annak ellenére is, hogy jelenleg hazánkban még mindig csak kevésbé elterjedt. Csupán néhány vállalat alkalmazza, azok is elsősorban exportkintlevőségeikre, annak ellenére, hogy ez a szolgáltatásomag kedvezőbb lehetőségeket kínál, mint az egyéb hitelfinanszírozási formák. A magyar gazdaságban kialakult likviditási nehézségek ellenszereként várhatóan a vállalatok egyre többször fognak a banki hitel eme sajátos formájához nyúlni. Ezt akadályozhatja azonban, hogy még mindig léteznek az úgynevezett „pszichológiai eredetű fenntartások”, amelyek a nem megfelelő tájékozottságból adódnak. A faktoring

nyújtotta lehetőségek helyett, a problémák megoldására ma még mindig a régi módszereket választják a vállalatok pénzügyi vezetői.

Kintlevőségeiket nagy összegű bankhitellel próbálják finanszírozni, esetleg hagyományos bankári biztosítékokat követelnek vevőiktől. A valódi gond nem a régi módszerek használ-

”
A váltó szabályait széles körben elfogadott, szigorú nemzetközi egyezmények rögzítik, ugyanakkor a faktoring fogalmi meghatározása ma még országokként változik.
”

latában rejlik, hanem ezek „utókezelő” jellegében. Ma még a pénzügyi vezetők többsége nem a likviditási problémák megelőzését tekinti alapvető feladatnak, hanem a meglévő gondok kezelésére koncentrálnak, a vevőállomány minőségéből eredő nehézségeket eleve adottnak véve.

Azoknál a cégeknél azonban, ahol a menedzsment már a cég cash-flow-jával, likviditásával, a halasztott fizetés révén a vevőkör-finanszírozással és ennek kockázati problematikájával is foglalkozik, ott már igényként merül fel a faktorálás.

Jövőjét makroszinten alapvetően a forráshiányos gazdasági rendszer, mikroszinten pedig a források tökéletes mobilitásának, az optimális forrás összpontosulásnak hiánya határozza meg. A gazdálkodó egységeknek érdekük fűződik a számla és pénzmozgás eltérésének csökkentéséhez, összhangjának megteremtéséhez.

Az előbbiekből következően a faktorálás, amely fajlagosan kisebb költségekkel képes a rövid távú kereskedelmi hitel funkcióinak ellátására, létjogosultságának megfelelően a következő években várhatóan fel nő szerepéhez.

A jelenlegi belföldi gyakorlat mellett az üzletág számára adott a lehetőség, hogy tudatos politikával kialakítsa a fizetőképes állandó adósok és a megfelelő ügyfelek körét. Kiválasztásuknál az elsődleges szempont a faktorálás mint üzletág pénzügyi biztonsága.

A költségek szinte egységes jellege miatt a faktorcégek piacszerzésében az lesz a döntő, hogy egyrészt ki tudja a legjobban megismertetni a faktorálást a vállalatokkal, másrészt melyikőjük képes a legsokrétűbb szolgáltatást kínálni leendő ügyfeleinek. A hazánkban végbemenő jogszabály- és intézményi változások gyorsítják a modern pénzügyi gondolkodás terjedését és csökkentik az ismeretlen finanszírozási technikáktól való idegenkedést, bizalmatlanságot.

A határidős devizapiac működésének beindulásával lehetővé vált az árfolyamkockázat elleni védelem. A devizatörvény változása lehetővé teszi, hogy a vállalatok exportköveteléseiket devizában kapják meg. Ez is jelentősen csökkenti az árfolyamváltozásból eredő kockázatot.

A faktorálás belföldi alkalmazásának további terjedését segítené elő, ha konszolidálódna a gazdaság, megszilárdulna a pénzügyi fegyelem. A tulajdonviszonyok kialakulásával a faktorcégek tudnák, hogy kivel szerződnek hosszú távon, ezzel is tovább csökkentve a kockázatot.

A magyarországi factoring-piacon összességében – nagy biztonsággal – erőteljes növekedés jósolható. Ezt erősíti meg, hogy 1992-ben az FCI Magyarországon rendezte meg soros konferenciáját. Előzőleg Hongkongban és Tajvanon tartottak előadásokat. Általában

alapelv, hogy ott szorgalmazzák ezen konferenciák megszervezését, ahol biztató jelei láthatók a gazdaság élénkülésének és a nemzetközi kereskedelem fejlődésének. Optimizmusra adnak okot a nemzetközi tapasztalatok, amelyek szerint az OECD országok GDP-jének 1-9%-a realizálódik a factoringban.

Irodalom

1. Gellért Andor: *Banküzletek*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1991.
2. Kónya Judit: *Banküzemeltetési alapismeretek*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1994.
3. *Pénzügytan*. Saldó. 1993.
4. *Magyar Pénzügyi és Tőzsdei Almanach*. 1993–1994.
5. Dr. Leo Binder – Degenschild: *A factoring fejlődése, különös tekintettel az exportfactoringra*. Bécs, 1984.
6. Biscoe, Peter M.: *Law and Practice of Credit Factoring*.
7. Cox, Anthony N. – McKenzie, John A.: *International Factoring*. Euro Money Publications, 1986.
8. Kozma Nóra: *A nemzetközi factoring*. 1989. Budapest, Doktori értekezés.
9. Merkantil Bank Rt. belső anyag.
10. Első Hazai Faktorház Rt. belső anyag.
11. *Technika az óceán áthidalására*. Népszabadság, 1995. április 29.
12. Szántó András: *Factoring tevékenység*.
13. Éliás János: *Kihaszíratlan lehetőség*. Bankszemle, 1992. 1–2. szám
14. Szentiványi Iván: *A factoring és ami mögötte van...* Gazdaság és jog, 1995/1. szám.
15. Kolossváry Ádám: *Gyenge kereslet, gyenge kínálat*. Figyelő, 1993. május 20.

magyar műhely

Az 1962-ben Párizsban alapított folyóirat
a modern irodalom, zene, képző- és
médiaművészet fóruma.

Kiadja a Magyar Műhely Alapítvány.

Megrendelhető a kiadó címén:
1027 Budapest, Csalogány utca 3/c.
E-mail: sxs@ludens.elte.hu

Előfizetési díj: 1200,- Ft/év.

KÉRJÜK, TÁMOGASSA AZ ALAPÍTVÁNYT!

Számlaszám:

10102086-09742602-00000000